

SUNUŞ

Kadın emeği ve istihdamına yönelik alışmalar Türkiye’de son yıllarda önem kazanmaya başladı. 1990’lı yıllarda giderek güçlenen kadın hareketinin öncelikle gündemine aldığı, kadınların temel insan haklarının ihlali açısından hayati bir sorun olan kadına yönelik şiddetle mücadeleydi. Kadınlara yönelik yasal eşitsizlikler ve ayrımcılıklarla mücadele bir diğer öncelikli mücadele alanı oldu. Emek ve istihdam sorunları bu alanda uzun zamandır çalışan kimi akademisyenlerin varlığına rağmen çok fazla ön plana çıkmadı. 2000’li yıllar bu anlamda bir dönüm noktası oldu, ekonomik krizler yoksulluğu artırdıkça ve kadınlar yoksulluğu daha derinden yaşadıkça, kadın örgütleri kadınların çalışma, gelir elde etme yönündeki talepleriyle daha fazla karşılaşmaya başladı ve ilgilerini bu alana da yöneltti.

Türkiye’nin AB’ne adaylık sürecinde istihdam ve çalışma yaşamı konuları kamu kurumları, işveren ve çalışan örgütleri nezdinde daha fazla tartışılmaya başlandıkça bu tartışmanın toplumsal cinsiyet perspektifinden yapılmasının önemi de ortaya ıktı. İşgücü piyasasına düşük katılımın, gelir getirici çalışma imkanından yoksunluğu kadınlar tarafından erkeklere kıyasla çok daha ağır yaşandığı, kadınların işgücü piyasasında çeşitli ayrımcılık biçimleriyle yüz yüze kaldığı gerçekleri kadın bakış açısından konuyu ele alan akademisyenlerce uzun süredir dile getirilse de, ‘sosyal taraflar’ın bunun ayırtına varmasının oldukça yeni bir gelişme olduğunu söyleyebiliriz.

Bu süreçte toplumsal cinsiyet temelli analizlerin önemine dikkat çeken kimi feminist akademisyen ve aktivistler 2006 baharında bir araya gelerek bir çalışma grubu oluşturdu. Bu alışma grubunun girişimiyle 2007 şubatında İstanbul’da düzenlenen toplantıda Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi Platformu kuruldu, Türkiye’nin dört bir tarafından bu alanda çalışan kadın örgütleri bu platforma katıldı. KEFA (Kadın Emeği alışan Feminist Araştırmacılar) da oluşumuna katkıda buldukları bu platformun bir yesi oldu.

Çalışma ve Toplum dergisi Mart 2009 sayısını kadın emeği özel sayısı yaparak çok anlamı bir işi başlatıyor. Elinizdeki bu özel sayı KEFA (Kadın Emeği alışan Feminist Araştırmacılar) alışma grubuna ye olan akademisyenlerin makalelerinden oluşuyor. Çalışma dünyasının sorunlarına feminist akademisyenlerin çerçevesinden bakılmasına imkan sağlıyor ve Türkiye’de sosyal politika çevrelerinde çok fazla bilinmeyen bu bilimsel yaklaşımı okur çevresine sunuyor. Feminist perspektif bilimsel olduğu kadar politika yönelimli bir perspektif ve bu anlamda sosyal politika disipliniyle çok ortak özellikler içeriyor. Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ve kadın çalışanların sorunlarının saptanması, aynı zamanda bu sorunların çözümüne yönelik sosyal politika önerilerinin geliştirilmesi için bir zemin sunuyor.

Piyasa ekonomilerinde karşılaşılan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin temelinde cinsiyete dayalı işbölümü çerçevesinde kadınların karşılıksız ev içi emeğe mahkum edilmesi yatıyor. Erkeklerden işgücü piyasalarına katılarak ailenin geçimini sağlayacak geliri elde etmesi beklenirken, kadınlardan hane içinde ev ve bakım işlerini üstlenmesi bekleniyor. Bu işbölümü hane içinde erkeklerin refahına katkıda bulunduğu kadar, toplumda işgücünün günlük ve kuşaklar düzeyinde yeniden üretiminin kadının karşılıksız emeği üzerinden düşük maliyetle karşılanmasını mümkün kılıyor. Toplumsal refahtan yararlanmanın gelir getirici çalışma üzerinden örgütlendiği bir toplumda istihdamın dışında kalmak kadınların refah hizmetlerinden yararlanamaması veya yararlanabilmek için ailenin erkek bireylerine bağımlı olması anlamına geliyor. Bu sayıda yer alan makalelerin hemen hepsi kadının ev işleri ve bakım emeğinden sorumlu tutulmasının onun toplumdaki ve işgücü piyasasındaki konumunu nasıl etkilediğine farklı açılardan ışık tutuyorlar.

Nurcan Özkaplan'ın "Duygusal Emek ve Kadın İşi/Erkek İşi" başlıklı makalesi kadının hane içinde bakım emeğinden sorumlu tutulmasının ve bakım emeğinin taşıdığı duygusal boyutun işgücü piyasasında mesleklerin toplumsal cinsiyete göre sınıflandırılmasında, kadınların çalıştığı mesleklerde kadınlardan duygusal emek harcamasının beklenmesinde ve bunun işgücü piyasasında mevcut hiyerarşilerin pekiştirilmesinde nasıl işlevselleştirildiğini açığa koyuyor.

Çağla Ünlütürk'ün kadınların hane içindeki görünmeyen emeği ile yoksulluk arasındaki ilişkiyi irdelediği "Yoksulluğun Kadınlaşması ve Görünmeyen Emek" başlıklı makale, cinsiyete dayalı işbölümünün kadınları hane içi çalışmaya mahkum etmesi, hane içi emeğin görünmezliği ve para karşılığı yapılmaması nedeniyle değersizleştirilmesinin kadınların yoksulluğu erkeklerden daha yoğun yaşamasının gerisindeki temel neden olduğunun altını çiziyor. Ev ve bakım işlerinden sorumlu tutulmak kadınların işgücü piyasasına dezavantajlı konumda girmesine ve çalıştığı zaman bile yoksulluktan kurtulamamasına yol açıyor.

Sosyal devlet kadınların toplumdaki ve işgücü piyasasındaki eşitsiz konumlarının üstesinden gelinmesinde, bakım hizmetlerinin topluma ait bir sorumluluk olarak görülerek kamu kurumlarınca sunulmasında başat aktör konumunda. Gelişmiş ülkelerde sosyal devletlerin sınıflandırılmasında bu konudaki yaklaşım temel kriterlerden birini oluşturuyor. Saniye Dedeoğlu'nun "Eşitlik mi Ayrımcılık mı? Türkiye'de Sosyal Devlet, Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı" başlıklı makalesi Türkiye'de AB'ne üyelik sürecinde eşitlik yönünde yapılan yasal düzenlemeleri bakım hizmetleri açısından irdeliyor. Kadın istihdamının çok düşük düzeyde olmasının gerisinde kadınların bakım hizmetlerinden sorumlu tutulmasının yattığına dikkat çekerek, kamusal bakım

hizmetlerinin son derece yetersiz olmasının devletin kadınları istihdama katma konusundaki duyarsızlığının ifadesi olarak görülmesi gerektiğini belirtiyor.

Devletin bakım hizmetleri sunma konusundaki yetersizliği son dönemlerde uluslararası emek göçünün feminizasyonunda belirleyici öneme sahip. Yaşlıların, çocukların ve hastaların bakımında kamusal hizmetlerin yetersizliği ve bu hizmetlerin piyasadan temininin desteklenmesi ölçüsünde gelişmekte olan ülkelerden kadınlar gelişmiş ülkelere bakım işçileri olarak göç ediyorlar. Bakım hizmetlerinin devamlılığı kadınlar üzerinden sağlanıyor. Devletin bakım hizmetlerinin son derece yetersiz olduğu Türkiye de göçün hedef ülkeleri arasında. Şenay Gökbayrak'ın "Refah Devletin Dönüşümü ve Bakım Hizmetlerinin Görünmez Emekçileri Göçmen Kadınlar" başlıklı makalesi bu konuyu kapsamlı bir biçimde ele alıyor.

Sendikalar işgücü piyasasındaki ve çalışma yaşamının çeşitli alanlarındaki ayrımcılıklarla, eşitsizliklerle ve haksızlıklarla mücadelenin en önemli kurumları. Ancak sendikaların toplumsal cinsiyet duyarlılığına sahip olduklarını, çalışmalarını bu yönde düzenlediklerini söylemek zor. Betül Urhan'ın "Görünmezlerin Görünür Olma Mücadeleleri: Çalışan Kadın Örgütlenmeleri" başlıklı makalesi tarihsel süreçte cinsiyetçi yaklaşım içindeki sendikaların görmezden geldiği kadınların gerek sendikalar içinde gerekse sendikalar dışında örgütlenme mücadelelerine ışık tutuyor.

Derginin son makalesi temel bir insan hakları sorunu olan kadına yönelik aile içi şiddetin işyerine yansımaları üzerinde duruyor. Kadriye Bakırcı'nın "Aile İçi veya Birlikte Yaşayanlar Arasındaki Şiddete İş Hukuku Araçlarıyla Müdahale Edilebilir mi?" başlıklı makalesi şiddetin özel yaşama ait, işyerini ilgilendiren bir sorun olmadığına dair geleneksel yaklaşıma karşı çıkararak konuyu feminist hukuk perspektifinden ele alıyor. İş hukuku araçlarıyla bu soruna ne ölçüde müdahale edilebileceği, bu konuda işverenlere ve sendikalara düşen sorumlulukların neler olduğu bu makalenin konusunu oluşturuyor. Böylece kadına yönelik baskı ve ayrımcılıkla mücadelenin yaşamın tüm alanlarında yürütülmesinin önemi bir kez daha açığa çıkıyor.

Kadın emeği üzerine de çalışmaları olan değerli akademisyen Türkel Minibaş'ın aramızdan erkenden ayrılmasının ne denli büyük bir kayıp olduğunun burada altını çizmek gerekiyor. Derginin bu sayısının onun adına çıkması, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı yürüttüğü mücadelenin bu dergiyle anılması bakımından çok anlamlı.

Kadınlar, erkekler ve farklı cinsel kimlikte olanlar için baskısız, sömürsüz, eşitlikten yana bir dünya umuduyla 8 Mart Dünya Kadınlar Günü hepimize kutlu olsun.

Gülay TOKSÖZ